

ZAMONAVIY PEDAGOGIK PARADIGMALARNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Karimberdiyeva Zilola Komiljon qizi¹, Usarov Jabbor Eshbekovich²

¹*Chirchiq davlat pedagogika universiteti Pedagogika fakulteti 1-bosqich magistratura talabasi*

²*Ilmiy rahbar: p.f.d (DSc) professor*

¹*E-mail: karimberdiyevazilola5735@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy pedagogik paradigmalarning shakllanish jarayoni hamda ularning rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Ta'lim tizimida an'anaviy yondashuvlardan shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, konstruktiv va innovatsion pedagogik paradigmalar tomon o'tish jarayoni yoritib beriladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar, inklyuziv ta'lim va umrbod ta'lim konsepsiyasining pedagogik paradigmalariga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim talablariga mos ravishda pedagogik faoliyatni takomillashtirish va ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik paradigma, zamonaviy ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, konstruktivizm, innovatsion pedagogika, raqamli ta'lim, interfaol metodlar, inklyuziv ta'lim

KIRISH

Hozirgi globallashuv va ilmiy-texnologik taraqqiyot sharoitida ta'lim tizimi jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishida yetakchi omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy jamiyatda ta'limga qo'yilayotgan talablarning ortib borishi pedagogik faoliyatning mazmuni, shakli va metodlarini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Mazkur jarayonda pedagogik paradigmalar ta'limni tashkil etish va rivojlantirishning nazariy-metodologik asosi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

An'anaviy pedagogik paradigma uzoq yillar davomida ta'lim jarayonida ustuvor bo'lib kelgan bo'lsa-da, hozirgi kunda u zamonaviy ta'lim ehtiyojlarini to'liq qondira olmayapti. Shuning uchun ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, konstruktiv hamda innovatsion pedagogik paradigmalar shakllanishi va joriy etilishi dolzarb masalaga aylanmoqda. Ushbu paradigmalar ta'lim oluvchining faolligi, mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va hayotiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, axborot-ta'lim muhitining kengayishi, inklyuziv ta'lim tamoyillarining tatbiq etilishi hamda umrbod ta'lim konsepsiyasining keng qo'llanilishi pedagogik paradigmalar yangilanishiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy pedagogik paradigmalar shakllanishi va rivojlanish tendensiyalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning ta'lim amaliyotidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash bugungi kunning muhim ilmiy vazifalaridan biridir.

Pedagogik paradigma tushunchasi va uning shakllanishi

Pedagogik paradigma ta'lim jarayonini tashkil etish, boshqarish va baholashga oid ustuvor g'oyalar, tamoyillar hamda nazariy qarashlar majmuasini ifodalaydi. Pedagogik paradigmalar shakllanishi jamiyat taraqqiyoti, ilm-fan rivoji va ijtimoiy ehtiyojlar bilan uzviy bog'liq holda kechadi. Tarixan an'anaviy pedagogik paradigma bilimlarni o'qituvchi tomonidan tayyor holda yetkazishga asoslangan bo'lib, unda ta'lim oluvchi asosan passiv ishtirokchi sifatida namoyon bo'lgan.

Vaqt o'tishi bilan ta'lim tizimida inson omiliga bo'lgan e'tibor kuchayib, shaxsning individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish zarurati yuzaga keldi. Natijada pedagogik paradigmalar yangilanib, ta'lim jarayonida shaxsiy rivojlanish, mustaqil fikrlash va ijodkorlikni qo'llab-

quvvatlovchi yondashuvlar shakllana boshladi. Bu jarayon zamonaviy pedagogik paradigmalarning paydo bo'lishi uchun nazariy asos bo'lib xizmat qildi.

Zamonaviy pedagogik paradigmalarning asosiy turlari

Bugungi kunda ta'lim tizimida bir qator zamonaviy pedagogik paradigmalar faol qo'llanilmoqda. Jumladan, shaxsga yo'naltirilgan paradigma ta'lim oluvchini ta'lim jarayonining markaziga qo'yib, uning qiziqishlari, ehtiyojlari va individual xususiyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv ta'lim samaradorligini oshirishga va ta'lim oluvchining faolligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Kompetensiyaviy paradigma esa bilim, ko'nikma va malakalarni amaliy faoliyatda qo'llashga yo'naltirilgan bo'lib, ta'lim oluvchilarda hayotiy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishni maqsad qiladi. Konstruktiv pedagogik paradigma bilimlarning tayyor holatda berilishini emas, balki ta'lim oluvchining faol bilish jarayonida ularni mustaqil ravishda egallashini ta'kidlaydi. Shuningdek, innovatsion pedagogika zamonaviy texnologiyalar va ilg'or metodlardan foydalanish orqali ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga yo'naltirilgan.

Zamonaviy pedagogik paradigmalarning rivojlanish tendensiyalari

Hozirgi davrda pedagogik paradigmalarning rivojlanishi bir qator muhim tendensiyalar bilan tavsiflanadi. Avvalo, ta'lim jarayonining raqamlashtirilishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi pedagogik yondashuvlarni tubdan o'zgartirmoqda. Masofaviy ta'lim, onlayn platformalar va raqamli resurslar zamonaviy pedagogik paradigmalarning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Bundan tashqari, inklyuziv ta'lim tamoyillarining rivojlanishi barcha ta'lim oluvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratishga qaratilgan pedagogik yondashuvlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Umrbod ta'lim konsepsiyasining keng tatbiq etilishi esa pedagogik paradigmalarni uzluksiz ta'lim va kasbiy rivojlanishga yo'naltirish zaruratini yuzaga chiqarmoqda. Ushbu tendensiyalar zamonaviy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik paradigmalarning shakllanishi va rivojlanishi ta'lim tizimining sifat jihatidan yangilanishiga xizmat qilmoqda. Shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, konstruktiv va innovatsion paradigmalar ta'lim jarayonida ta'lim oluvchining faolligi, mustaqil fikrlashi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi. Ushbu paradigmalarni ta'lim amaliyotiga samarali tatbiq etish orqali zamonaviy jamiyat talablariga mos, raqobatbardosh va malakali kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Khodjaev B.X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Zunnunov A. Zamonaviy ta'lim paradigmalari va innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Akademnashr, 2021.
4. To'xtaxodjaeva M., Abduqodirova N. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2018.
5. UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. – Paris, 2016.
6. OECD. The Future of Education and Skills: Education 2030. – Paris, 2019.
7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.